

Newsletter

Ústav pro studium totalitních režimů

Obsah zářijového newsletteru

Úvodní slovo ředitele	4
Mezinárodní ocenění pro ÚSTR	6
Živé pochodně v ukrajinštině	8
Popravení z politických důvodů na Slovensku	10
Historie nesmí zůstat uzavřená v archivech	13
Škola církevních a náboženských dějin	14
Ivani, táhněte domů!	17
Paměť a dějiny 2/2025	18
80 let od vzniku SNB	21

Vážení přátelé,

s prvním podzimním měsícem je vhodná chvíle ohlédnout se za tím, co jsme společně v uplynulých měsících zvládli a co nás čeká. První polovinu roku jsme věnovali intenzivnímu výzkumu, vzdělávacím aktivitám a vzpomínkovým akcím, jež nám připomněly nejen tragédie minulosti, ale i hodnoty, které chceme předávat dalším generacím.

Velkým úspěchem je získání mezinárodní ceny ve španělské Huesce, která nás potvrdila jako respektované centrum zabývající se studiem totalitních režimů nejen v rámci České republiky, ale i v zahraničí. Toto ocenění nás motivuje pokračovat v naší práci ještě s větší odpovědností a energií.

Při pohledu dopředu se těšíme na zářijové události, které budou výraznou součástí našeho programu. V polovině září společně s Galeríí hlavního města Prahy vydáme knihu věnovanou Janu Bílkovi. Od 18. září v Ústavu startuje nový cyklus debat s názvem *Žhavá minulost*, který se bude konat v Paláci Archa. V těchto debatách budeme otevírat aktuální a někdy i kontroverzní témata z oblasti moderních dějin a paměti. Přijďte a zapojte se do diskuze...!

Nadále pokračujeme ve spolupráci s Muzeem policie České republiky. Konference věnována 80. výročí založení nechvalně proslulého Sboru národní bezpečnosti bude zaměřena na jeho vznik, vývoj a zneužití od konce války až do roku 1990. Stejně jako Státní bezpečnost, tak i Veřejná bezpečnost, byly převodovou pákou zločinného komunistického režimu, přičemž obě represivní složky vzájemně spolupracovaly, včetně pronásledování opozičních hnutí.

Poslední měsíce roku budou z naší strany velmi bohaté – připravujeme řadu konferencí, vzdělávacích programů a dalších setkání, o nichž se v předstihu dozvíte na našich webových stránkách a sociálních sítích. Na tomto místě bych již nyní rád připomněl cyklus pravidelných českobudějovických konferencí, které organizujeme ve spolupráci s Jihočeským muzeem v Českých Budějovicích a Státním oblastním archivem v Třeboni. Letos na téma *(Ne) Bezpečnost v Československu 1945-1992*. Mezi další pravidelné akce náleží říjnové konference o undergroundu v Knihovně Václava Havla. Ta letošní se bude věnovat ženám v disentu.

Věřím, že společně dokážeme nejen udržet historickou paměť živou, ale také ji předávat tak, aby inspirovala a vybízela k zamyšlení. A protože víme, že i dějiny mají své „žhavé momenty“, těším se, že vás uvidíme na našich akcích – kde nebude chybět serióznost a energie. Každý příběh z minulosti je pozvánkou k tomu, abychom si v něm našli i něco pro dnešek.

S přátelským pozdravem

Ladislav Kudrna

ředitel Ústavu pro studium totalitních režimů

Mezinárodní ocenění pro ÚSTR

Evropský institut pro poznání holocaustu a totalitarismu (IECHT) se sídlem ve španělské Huesce udělil Ústavu pro studium totalitních režimů Mezinárodní cenu za spolupráci a demokratické hodnoty. Institut ocenil ÚSTR za jeho dlouhodobou činnost v oblasti uchovávání historické paměti, výzkumu totalitních režimů a podpory demokratických hodnot a lidských práv.

„Jednou z našich priorit je vytváření a posilování partnerství s odbornými institucemi napříč Evropou. Ochrana historické paměti, vzdělávání o hrozbách totalitarismu a podpora občanské angažovanosti nejsou otázkou jediné země – jde o společný evropský úkol. Tato cena je potvrzením, že jdeme správnou cestou, a otevírá nové možnosti pro další mezinárodní spolupráci,“ dodal při převzetí ocenění Kamil Nedvědický, 1. náměstek ředitele ÚSTR.

IECHT je mezinárodní organizace, která se věnuje výzkumu, vzdělávání a osvětě v oblasti historie nacistických a komunistických režimů v Evropě. Mezinárodní cena IECHT je každoročně udělována institucím nebo jednotlivcům, kteří se mimořádným způsobem zasloužili o uchování historické paměti, podporu lidských práv a rozvoj demokracie.

 ústav pro studium
totalitních režimů

 Institute for the Study
of Totalitarian Regimes

 Institute for the Study
of Totalitarian Regimes

ПЕТР БЛАЖЕК

**ЖИВІ
СМОЛОСКИПИ
В РАДЯНСЬКОМУ
БЛОЦІ**

Політично вмотивовані
самоспалення в 1966–1989 роках

Переклав Радомир Мокрик

ДУХ І ЛІТЕРА

Živé pochodně v ukrajinštině

Kniha *Živé pochodně v sovětském bloku* historika Petra Blažka se dočkala dalšího cizojazyčného vydání. Po nedávném uvedení knihy v rumunštině, je připraveno i vydání v ukrajinštině. O překlad se postaral ukrajinský historik a překladatel Radomyr Mokryk, kniha pak vychází v kyjevském nakladatelství Duch i litera.

V knize jsou celkem čtyři případy sebeupálení Ukrajinců (Mykoly Djadyka, Vasyla Makucha, Mykoly Bereslavského a Oleksy Hirnyka) proti komunistickému režimu, rusifikaci či sovětské okupaci. K ukrajinským případům patří také tragický protest Musy Mamuta, jenž se zapálil na protest proti deportacím Krymských Tatarů z jejich vlasti. Petr Blažek k vydání své knihy v ukrajinštině poznamenal:

„Ukrajinské vydání vychází v období, kdy Ukrajina čelí statečně již jedenáct let ruské agresi. Moc děkuji Radomyru Mokrykovi za jeho velkou péči. Na podzim vyjde anglické vydání a doufám, že brzy bude dokončeno i polské vydání. A jedná se také o maďarské verzi.“

Popravení z politických důvodů na Slovensku

Kniha *Popravení z politických důvodů v komunistickém Československu* se těší zasloužené pozornosti už nejen v Česku, ale také na Slovensku. Výrazný ohlas ze strany veřejnosti a zdejších médií zaznamenal historik a hlavní editor publikace Petr Mallota na besedě v Bratislavě věnované temnému dědictví komunistické totality, kde hovořil o knize a dlouholeté práci na ní. Tematický pořad, který vycházel ze čtyřdílné knihy *Popravení z politických důvodů v komunistickém Československu*, poté natočil i pro slovenskou televizi, rozhlas a Denník N. Nejenom na to, jsme se Petra Malloty zeptali v rozhovoru pro web ÚSTR:

Jak vnímáte pozitivní reakce na Slovensku?

„Velmi silně. Je to potvrzení, že dějiny Československa nemůžeme vnímat odděleně. Mnozí z popravených byli Slováci nebo měli silné vazby na Slovensko. To je ostatně případ i Vladimíra Veleckého a Jiřího Dlouhého, dvou obětí provokace StB. O těch byl nedávno natočen hraný dokument Akce Monaco. Pozitivních reakcí u našich přátel na Slovensku si každopádně velmi vážím.“

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika

Historie nesmí zůstat uzavřená v archivech

Od srpna 2025 se řízení Odboru výzkumu a vzdělávání Ústavu pro studium totalitních režimů ujal historik PhDr. Martin Valenta, Ph.D. Ve vedení chce stavět na odbornosti a kontinuitě, ale zároveň přináší nové důrazy – na vědeckou kvalitu, mezinárodní spolupráci, otevřenost veřejnosti a na vzdělávání.

V rozhovoru pro web ÚSTR mluví nový ředitel OVV o své koncepci, výzvách současnosti i o tom, proč by podle něj historie neměla zůstat uzavřena v archivech:

„V první řadě chci navázat na práci svých předchůdců, zachovat kontinuitu a současně – některé věci zlepšit. Odbor má za sebou důležité projekty a etablované výzkumné týmy. Mou ambicí je tento základ dále posilovat – zejména směrem k vzájemnému sdílení odborných poznatků, ke schopnosti je prezentovat moderními způsoby a k mezinárodní viditelnosti. To znamená podporovat týmovou práci, propojovat badatele napříč tématy a vytvářet podmínky pro špičkový výzkum.“

Škola církevních a náboženských dějin

V letošním roce proběhne již pátý ročník *Letní školy církevních a náboženských dějin*. Nově akce proběhne v prostorách Paláce Archa, sídla Ústavu pro studium totalitních režimů, a to ve třech dnech 9.-11. září 2025.

Pro účastníky, jimiž tentokrát může být široká veřejnost, je připravena široká paleta témat a metodologických přístupů, jakož i prostor pro jejich reflexi v diskuzi. Platforma je zaměřena interdisciplinárně, příspěvky se týkají novějších i starších historických etap, přednášející pracují s odlišnými typy pramenů. Hlavní cíl setkání bude spočívat ve snaze otevřít studentům a dalším zájemcům o problematiku různé pohledy a představit možnosti výzkumu církevních a náboženských dějin. Podmínky účasti a program letní školy najdete na webu ÚSTR. Pozvánka na letošní běh letní školy spojuje motiv Paláce Archa – místa konání – a kostela svatých Cyrila a Metoděje v Praze-Karlíně, kam bude směřovat exkurze účastníků.

EVANGELICKÁ
TEOLOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

KŘESŤANSKÁ TEOLOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

V. LETNÍ ŠKOLA CÍRKEVNÍCH A NÁBOŽENSKÝCH DĚJIN

9. – 11. září 2025

Palác Archa

Na Poříčí 26

Praha 1

www.ustrcr.cz

PAVEL ŽÁČEK (ED.)

„IVANI, TÁHNĚTE DOMŮ, NIKDO VÁS TU NEMÁ RÁD!“

Obnova spolupráce sovětské a československé Státní bezpečnosti
po srpnu 1968 v dokumentech

ústav pro studium
totalitních režimů

Ivani, táhněte domů!

V knize Pavla Žáčka „*Ivani, táhněte domu, nikdo vás tu nemá rád!*“, kterou u příležitosti 21. srpna 1968 vydal Ústav pro studium totalitních režimů, jsou shromážděny dokumenty mapující obnovu spolupráce sovětské a československé Státní bezpečnosti po srpnu 1968. Slavnostní křest knihy proběhne ve čtvrtek 4. září od 17.00 h v pražské kavárně Knihkupectví Academia na Václavském náměstí.

Publikace obsahuje dvaasedesát dokumentů rozličného charakteru z období vyostřené krize vztahu mezi Výborem státní bezpečnosti (KGB) při Radě ministrů SSSR a československou tajnou politickou policií po okupaci ČSSR armádami Varšavského paktu v čele se Sovětským svazem. Editované dokumenty jsou reprezentativním – i když stále neúplným – svědectvím o situaci v okupované ČSSR, postupně se měnícím vztahu československého satelitního a sovětského centrálního bezpečnostního aparátu, obnově spolupráce Státní bezpečnosti s vedením KGB při Radě ministrů SSSR a začínající normalizaci v resortu Ministerstva vnitra ČSSR.

Paměť a dějiny

Nové vydání historické revui Ústavu pro studium totalitních režimů je z velké části věnováno Ďáblickému hřbitovu a obětem komunismu. Jedno z velkých pražských pohřebišť skrývá už od druhé světové války temné tajemství. Ve více než sedmi desítkách hromadných hrobů, původně určených pro tzv. sociální pohřby, se nacházejí ostatky politických odpůrců nejprve nacismu a pak především komunismu, které u severní zdi nechaly oba režimy tajně zakopat. Desítky let po sametové revoluci tyto oběti v drtivé většině zůstávají v nedůstojných jámách. Garant tohoto čísla, historik Petr Blažek, k tomu dodává:

„Nové číslo přináší 19 článků, které zvolené téma reflektují v nejrůznějších souvislostech. Jsou zde články, které se dotýkají přímo dějin Ďáblického hřbitova. Dále publikujeme výsledky vládní komise, která získala nové dokumenty, na jejichž základě bylo možné identifikovat konkrétní osoby, jež zde byly uloženy jako oběti dvou totalitních režimů. A co je podstatné, že to téma reflektujeme nejenom z toho klasického historického pohledu, ale přinášíme i portréty více než stovky politických vězňů, kteří zde byli uloženi. V časopise je dále také řada studií, které se zabývají podobnými místy, ať už doma nebo v zahraničí.“

paměť a dějiny

ĎÁBLICKÝ
HŘBITOV
Temné místo
na okraji Prahy

ARCHEOLOGIE
a důkazy zločinů
komunismu

FOTOGALERIE
Portréty obětí
z ďáblických
šachet

BYKIVŇA
objevování
hrobů NKVD

Ďáblický hřbitov
a oběti komunismu

2025/02, ročník XIX, doporučená cena 75 Kč
**Revue pro studium
totalitních režimů**

9 781802 251819

ústav pro studium
totalitních režimů

Zveme na konferenci

80 let od vzniku Sboru národní bezpečnosti

15. září 2025 / Muzeum policie ČR

www.ustrcr.cz

80 let od vzniku SNB

Ústav pro studium totalitních režimů ve spolupráci s Muzeem Policie ČR pořádá odbornou konferenci *80 let od vzniku Sboru národní bezpečnosti (SNB)*. Akce se uskuteční v pondělí 15. září 2025 v prostorách Muzea Policie ČR v Praze a bude věnována vývoji SNB od jeho založení v roce 1945 až po zánik bezpečnostního aparátu po roce 1990.

Zvláštní pozornost bude rovněž věnována obrazu SNB v tehdejších médiích a oficiální propagandě. Příspěvky se zaměří na analýzu časopisů jako byly *Bezpečnost* či *Signál*, stejně jako na filmové a televizní reprezentace, které měly formovat důvěru veřejnosti a budovat obraz SNB jako neúnavného ochránce klidu a pořádku – často v kontrastu s realitou každodenní policejní praxe. Konference je určena historikům, archivářům, studentům a všem zájemcům o danou oblast.

„Téma Sboru národní bezpečnosti je stále historicky i společensky živé. Vedle notoricky známé represivní složky je důležité zkoumat i každodenní agendu SNB – od kriminální a pořádkové služby po správní agendu, které zasahovaly do života milionů lidí. Konference nabídne komplexní pohled na činnost SNB a její proměny v čase,“ říká historik Ústavu pro studium totalitních režimů a jeden z garantů akce Milan Bárta.

Kladivo a kovadlina ve Vranově

Ve Vranově u Brna je až do 30. září 2025 instalována putovní výstava *Kladivo a kovadlina* s podtitulem *Cesta katolické církve Protektorátem Čechy a Morava*, na jejíž realizaci se podíleli historici Ústavu pro studium totalitních režimů a Památníku Terezín. Věnuje se situaci katolické církve v českých zemích za nacistické okupace, zaměřuje se ale nejen na rezistenci a odboj, ale také zachycuje perzekuci a činnost nacistického bezpečnostního aparátu, protektorátní každodennost, propagandu apod.

Výstava ve Vranově u Brna je přístupná pro veřejnost v kostele Narození Panny Marie. Expozice, čítající 15 výstavních panelů, vznikla jako součást projektu č. DH23P03OVV076 s názvem VIRTUÁLNÍ MUZEUM PERZEKUCE KATOLICKÉ CÍRKVE NA ÚZEMÍ ČESKÝCH ZEMÍ (1938-1989), realizovaného s finanční podporou Ministerstvem kultury ČR v rámci programu NAKI III.

ústav pro studium
totalitních režimů

Památník Terezín

MINISTERSTVO
KULTURY

Srdečně Vás zveme na putovní výstavu

KLADIVO a kovádlina

Cesta katolické církve Protektorátem Čechy a Morava

Výstava se koná
od 13. srpna do 30. září 2025
v kostele Narození Panny Marie ve Vranově u Brna
Součást projektu č. DH23P03OVV076 podpořeného MK ČR

Virtuální muzeum perzekuce církve

Putovní výstava *Kladivo a kovadlina – Cesta katolické církve Protektorátem Čechy a Morava* i nedávná stejnojmenná mezinárodní konference jsou součástí projektu Virtuální muzeum perzekuce katolické církve na území českých zemí (1938–1989), který realizuje Památník Terezín ve spolupráci s Ústavem pro studium totalitních režimů s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. O projektu a o jeho hlubším smyslu jsme hovořili s historičkou Ivanou Rapavou, vedoucí historického oddělení Památníku Terezín a spoluřešitelkou projektu:

„Projektem se snažíme alespoň částečně napravit určitý dluh. Téma perzekuce katolické církve v období okupace nacistickým Německem totiž bylo po roce 1948 na dlouhou dobu cíleně opomíjeno. Přestože po pádu komunistického režimu výzkumu už nic nebránilo, první práce o životě duchovních pod útlakem, tentokrát již obou totalit, začaly vznikat jen velmi pomalu. V rámci našeho projektu se snažíme systematicky shromáždit a odborně zpracovat relevantní archivní materiál a s dílčími závěry našeho výzkumu postupně seznamovat širokou veřejnost. V současné době připravujeme například podklady pro interaktivní mapu míst perzekuce a dlouhodobě pracujeme na databázi pronásledovaných duchovních.“

archiv
bezpečnostních
složek

ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK

NA FESTIVALU
BRANIK SOBĚ

6. 9. 2025

BRANICKÉ NÁMĚSTÍ 2

KOMENTOVANÉ
PROHLÍDKY

13:00 / 15:00

UKÁZKY DOKUMENTŮ
STB K PŘÍPADU
DR. MILADY HORÁKOVÉ

AKCE
"STŘED"
REKONSTRUJTE SI VELEU SPRÁVNĚ
VYKROJTE SI MILADU HORÁKOVOU

OTEVŘENO OD 12 DO 1

ABS na festivalu Braník sobě

Archiv bezpečnostních složek opět srdečně zve na jedinečnou akci, která se uskuteční v sobotu 6. září 2025 v rámci komunitního sousedského festivalu Braník sobě.

V prostorách archivu na adrese Branické náměstí 2 bude možné od 12.00 do 16.00 hodin nahlédnout do autentických archivních materiálů, které přibližují fungování bezpečnostních složek v době komunistického režimu. Archiváři zájemcům opět nabídnou i komentované prohlídky depozitářů a restaurátorské dílny s výkladem – ve 13.00 a 15.00 hodin. Akce je otevřená všem, vstup je zdarma a není třeba se předem registrovat.

Žhavá minulost

Ústav pro studium totalitních režimů od září zahajuje nový diskuzní cyklus s názvem *Žhavá minulost*. Jeho cílem je otevřít prostor pro veřejnou debatu nad historickými tématy, která mají zásadní dopad na naši současnost – od výzkumu totalit přes filozofické reflexe až po regionální paměť. O vzniku a směřování tohoto cyklu hovoří v rozhovoru pro web ÚSTR první náměstek ředitele ÚSTR a iniciátor projektu Kamil Nedvědický:

„Projekt Žhavá minulost je přirozeným vyústěním naší dlouhodobé snahy být více přítomní ve veřejném prostoru. Po sérii Cirkus ÚSTR jsme hledali formát, který by byl ještě otevřenější, tematicky odvážnější a také regionálně dostupnější. Chceme nejen informovat o výsledcích historického výzkumu, ale hlavně podnítit veřejnou debatu o tom, jak nás minulost formuje – v myšlení, v hodnotách, v tom, jak chápeme svobodu, odpovědnost nebo třeba vinu.“

První debata na téma *Antisionismus, Izrael a my* se uskuteční ve čtvrtek 18. září 2025 od 17.30 hodin v konferenčním sále ÚSTR. Účast přislíbily představitelky tří generací židovského života v České republice: Michaela Vidláková, Věra Tydlitátová a Emma Günsberger, debatu moderuje Ivo Cerman, historik Ústavu pro studium totalitních režimů.

ÚSTR představuje nový cyklus debat

Ústav pro studium
totalitních režimů

Žhavá minulost

Odborníci a historikové se v průběhu celého roku zaměří na řadu konkrétních témat včetně „kontroverzních“
Přijďte si poslechnout jaké osobnosti či události stále ovlivňují naši minulost a budoucnost.

Zveme Vás na první setkání z nové
řady debatního cyklu

Antisionismus, Izrael a my

Hosty jsou představitelky tří generací židovského života

Michaela Vidláková, přeživší holocaustu, vězněná i komunistickým režimem
Věra Tydlidátová, zakladatelka Ligy proti antisemitismu a signatářka Charty 77
Emma Günsberger, předsedkyně České unie židovské mládeže

Moderuje Ivo Cerman, historik ÚSTR

18. září 2025 v 17.30 hodin
Konferenční sál ve 3. patře
Palác Archa, Na Poříčí 26, Praha 1

www.ustrcr.cz

Prosíme o laskavé potvrzení
e-mailem do 10. září 2025
na adresu: produkce@ustrcr.cz

The background of the book cover is an abstract painting in shades of blue, grey, and brown. It features several figures and symbols: a hand holding a gun in the upper left, a figure with a swastika on its head in the middle left, a face with a gun in the upper right, and a figure in the lower right. The painting has a textured, expressive style.

PAVEL
FISCHL

JEN
ČTYŘI
MĚSÍCE

AUTOBIOGRAFICKÁ NOVELA

ARČO / ÚSTR

Jen čtyři měsíce

Spisovatel Pavel Fischl ve své autobiografické knize popisuje martyrium v továrně na smrt, kam byl ve 22 letech deportován z Terezína. Sužován steskem po krásném dětství prožitém na Moravě, po milované sestře Mindě a bratru Viktorovi čelí Pavel hororu holokaustu statečně, s empatií, ba i s určitou dávkou černého humoru, díky nezlomnému přátelství svých souputníků, kteří ho nakonec s těžkou dyzenteriií doslova dotáhnou pochodem smrti živého až k samému konci války. Rozkol, který se otevírá mezi Pavlovým poetickým, hluboce morálním niterným světem a morbidní realitou let tzv. konečného řešení židovské otázky, při němž bylo zavražděno šest milionu lidí, živí jeho imaginaci a tříbí jeho ryze humanistický postoj.

Kniha přeživšího holokaustu Pavla Fischla z autorovy pozůstalosti je unikátním svědectvím fungování nacistické vražedné mašinerie i vězeňské každodennosti. Ve čtvrtek 18. září od 19.00 hodin knihu *Jen čtyři měsíce*, kterou s nakladatelstvím Argo vydává Ústav pro studium totalitních režimů, pokřtíme v Galerii Ztichlá klika (Hradešínská 50, Praha 10). Součástí akce bude také vernisáž výstavy obrazů Zvi Tolkovského, který ilustroval české vydání Fischlovy knihy.

(Ne) Bezpečnost v Československu

Letošním tématem tradiční konference v Českých Budějovicích, kterou společně s Ústavem pro studium totalitních režimů pořádají Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích a Státní oblastní archiv v Třeboni ve dnech 1.-2. října 2025 v budově SoKa v Českých Budějovicích, budou bezpečnostní složky našeho státu, jejich vývoj, činnost a vše, co s daným tématem souvisí.

„Díky 'bezpečnostnímu' zaměření se pro konferenci rozevírá celá škála možných témat a jejich případná komparace pro dané období: kriminalita a kriminologie, zločin a zločinnost, dopravní nehody, podloudnictví, prostituce, homosexualita, alko- i nealkoholická toxikologie, hospodářská kriminalita, kriminalita všedního dne, vnímání kriminality před a po roce 1948, pítavaly, trestná činnost cizinců, výkon trestu odnětí svobody, penitenciární a postpenitenciární péče a řada možných (i méně možných a zdánlivě okrajových, centrálních či regionálních) témat,“ upřesňuje garant akce – historik Libor Svoboda z Ústavu pro studium totalitních režimů.

Zveme na konferenci

(Ne) Bezpečnost v Československu

Kriminalita, zločin,
nehody v letech 1945 - 1992

1. - 2. října 2025
České Budějovice

Mezinárodní konference ROK 1945 V GLOBÁLNÍM KONTEXTU

18-20 / 11 / 2025
Lichtenštejnský palác

U Sovových mlýnů 4, Praha 1 - Malá Strana

Rok 1945 v globálním kontextu

V letošním roce uplynulo od konce 2. světové války už 80 let. Tento fakt je v řadě zemí vnímán velmi rozdílně, od jednoznačného posuzování jako osvobození od nacistické hrůzovlády či okupace militaristickým Japonskem, až po konstatování, že jedna zřůdná totalita – nacistická, byla nahrazena jinou – komunistickou. Zjevné je, že se vytvořilo zcela nové evropské i světové uspořádání, které sice v některých aspektech skončilo na konci 20. století, v řadě jiných ale trvá dodnes.

Rozdílná reflexe roku 1945, body styčné i nekompatibilní a rozsáhlá témata s problematikou spjatá, vyžadují společnou prezentaci a rovněž komparaci přístupů a stejně tak sdílení výsledků výzkumů v oblasti nejenom historických věd, ale i práva, politologie, sociologie a dalších vědních oborů.

Ústav pro studium totalitních režimů připravuje na listopad 2025 mezinárodní vědeckou konferenci k výročí konce 2. světové války v kontextu nikoliv pouze národním, dokonce ani evropském, ale globálním. Na akci *Rok 1945 v globálním kontextu* vyhlásil Call for abstracts, přičemž přihlášky je možné podat do 30. září 2025 prostřednictvím webu ÚSTR. Zde jsou také uvedeny okruhy témat příspěvků, včetně informací v anglickém jazyce.

Troje dveře do chrámu v nás

Ústav pro studium totalitních režimů v koedici s Galeríí hlavního města Prahy vydává knihu *Troje dveře do chrámu v nás* s podtitulem *Symbolista František Bílek a jeho rodina v osidlech 20. století*.

Ačkoliv tvorbě a zčásti i životu nejvýznamnějšího symbolisty v českém výtvarném prostředí Františka Bílka bylo dlouhodobě věnováno mnoho pozornosti, umělcova rodinná historie, odvíjející se na pozadí třeskutého 20. století, zůstávala doposud stranou odborného zájmu o „bílkovskou tematiku“. Tohoto dluhu se ujal historik Martin Jindra z Ústavu pro studium totalitních režimů, který v průběhu deseti let uskutečnil detailní výzkum v tuzemských i zahraničních archivech. Výsledkem je podrobně zpracované téma osudů Bílkovy rodiny. Kniha přináší nové poznatky, týkající se okolností, ovlivňujících v posledním období umělcova života některá jeho stěžejní díla i jeho samotného. Podrobně a nově jsou zde zpracovány poslední roky Bílkova života i jeho specifické postavení mezi protektorátními výtvarnými umělci.

TROJE DVEŘE DO CHRÁMU V NÁS
Symbolista František Bílek a jeho rodina
v osidlech 20. století

Martin Jindra

Popravení

z politických důvodů
v komunistickém
Československu

Petr Malloata a kol.

Unikátní kolektivní monografii v rozsahu více než 3 600
tiskových stran mapuje kauzy popravených z politických
důvodů.

Mezi popravenými s přímou vazbou na město Plzeň figurují
např. důstojníci 11. pěšího pluku v Plzni, škpt. Josef Kučera
(1916–1952), plk. Ladislav Svoboda (1893–1952) a kpt. Václav
Ženíšek (1917–1952) nebo hrdina prvního i druhého odboje
gen. Hellodora Píky (1897–1949).

Gen. Hellodora Píky skončil v rukou kata 21. června 1949
ve věznicích Plzeň-Bory. Šlo o jedinou poúnorovou politickou
popravu v Čechách, která byla vykonána mimo Prahu.

Studijní a vědecká knihovna
Plzeňského kraje

ústav pro studium
totalitních režimů

Dovolujeme si Vás pozvat na prezentaci
a navazující besedu s autory knihy

PETR MALLOTA a kol.

Popravení z politických důvodů
v komunistickém Československu

23. září 2025 | 17:00

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje
Smetanovy sady, Plzeň

Popravení

z politických důvodů
v komunistickém
Československu

Petr Malloata a kol.

Plzeňské oběti komunistického režimu

Všechny oběti představené ve čtyřsvazkové publikaci *Popravení z politických důvodů v komunistickém Československu*, kterou loni vydal Ústav pro studium totalitních režimů spolu s nakladatelstvím Academia, se někde narodily, vyrůstaly, pracovaly, vychovávaly své děti a v řadě případů se i zapojily do otevřeného boje s totalitním systémem, který nakonec prohrály. Právě proto se autoři publikace vydávají právě do míst, kam tito lidé patřili, aby se na ně nezapomnělo a vrátili se do naší paměti.

Dalším místem, kde hlavní editor knihy historik Petr Mallota seznámí veřejnost s oběťmi z daného regionu, bude v úterý 23. září 2025 v Plzni. Od 17.00 hodin bude ve Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje ve Smetanových sadech hovořit nejenom o tom, jak kniha vznikala, o zmanipulovaných procesech, komunistických soudcích a bezskrupulózních popravčích, ale především o popravených s přímou vazbou na město Plzeň – škpt. Josefu Kučerovi, plk. Ladislavu Svobodovi, kpt. Václavu Ženíškovi a gen. Heliodoru Píkovi. Akce je určena pro širokou veřejnost a je přístupna zdarma.

Gestapo na Hradě, v muzeu a kapli

V rámci literárně-diskuzních podvečerů z cyklu *Literatura na Hradě* proběhne v úterý 16. září 2025 od 17.00 h v prostoru Nejvyššího purkrabství (vstup ze Zlaté uličky) prezentace knihy *Gestapo. Velitelský sbor tajné policie v Protektorátu Čechy a Morava* historiků ÚSTR Jana Vajskebra a Jana Zumra. Kniha se na více než tisíce stránek věnuje fenoménu nacistické tajné policie a opírá se o komplexní a širokou analýzu českých i zahraničních archivních pramenů. Autoři nevnímají organizaci jako anonymní jednolitou masu, ale naopak představují celkem 207 medailonů vedoucích příslušníků z pražské i brněnské řídicí úřadovny. Gestapo (Geheime Staatspolizei) je dodnes pro mnoho lidí symbolem nacistického teroru.

Současně zveme také na další prezentace této knihy, kterou její autoři představí v pondělí 8. září 2025 od 18.00 h v Jindřichově Hradci v prostorách místního muzea a ve čtvrtek 18. září 2025 v západočeských Klatovech od 17.00 h v bývalé vězeňské kapli klatovského soudu.

ústav pro studium
totalitních režimů

Ředitel ÚSTR se setkal s polským prezidentem

Na Pražském hradě proběhla oficiální rozlučková návštěva prezidenta Polské republiky Andrzeje Dudy. Po jednání se svým českým protějškem Petrem Pavlem následoval slavnostní oběd, kterého se zúčastnili významné osobnosti veřejného života, diplomacie, akademické obce i státní správy. Mezi pozvanými hosty byl také ředitel Ústavu pro studium totalitních režimů Ladislav Kudrna. Ten označil svou účast na slavnostním obědě za poctu a připomněl význam česko-polských vztahů i v oblasti historického výzkumu:

„Naše země mají společnou zkušenost s nacistickou i komunistickou diktaturou. Spolupráce s polskými historiky a paměťovými institucemi je pro nás klíčová nejen z hlediska výměny poznatků, ale i z hlediska posilování demokratického vědomí ve střední Evropě. Věřím, že i s prezidentem Nawrockim, který byl ředitelem Institutu národní paměti, polské obdoby ÚSTR, budeme v této oblasti nadále úzce spolupracovat.“

Německá verze výstavy ÚSTR

V rámci letošních Dnů česko-německého setkání v Plzni se v pátek 8. srpna 2025 konala v Měšťanském domě vernisáž německé verze výstavy *Kladivo a kovadlina. Cesta katolické církve Protektorátem Čechy a Morava*. Postaralo se o to Společenství Ackermann-Gemeinde se sídlem v Mnichově, které sdružuje převážně vyhnané české Němce a jejich potomky, většinou katolického vyznání a dlouhodobě se snaží o budování dobrých sousedských vztahů mezi národy a zeměmi střední Evropy. S Ústavem pro studium totalitních režimů spolupracuje dlouhodobě.

Německá verze výstavy byla uvedena pod názvem *Hammer und Amboss. Der Weg der katholischen Kirche im Protektorat Böhmen und Mähren 1939-1945*, přičemž české texty do němčiny přeložil Dr. Otfrid Pustejovsky a překlady korigoval Manfred Heerdegen. Výstava jako taková vznikla v rámci projektu Virtuální muzeum perzekuce katolické církve na území českých zemí (1938–1989) – grant NAKI III, č. DH23P03OVV076, financovaný Ministerstvem kultury a připravil ji tým historiků z Ústavu pro studium totalitních režimů a Památníku Terezín.

Výroční zasedání ENRS ve Varšavě

V polské Varšavě se uskutečnilo výroční zasedání Evropské sítě paměti a solidarity (ENRS), kterého se jménem České republiky zúčastnili zástupci Ústavu pro studium totalitních režimů. Kromě jiného se na zasedání projednával návrh strategie na období 2026–2030 a další koncepční otázky, týkající se směřování organizace. Zástupce ÚSTR a člen Poradního výboru ENRS Stanislav Škoda k tomu řekl:

„ENRS připravuje na nejbližší období desítky paměťových, akademických a vzdělávacích projektů po celé Evropě. Je skvělé, že se nyní do nich můžeme zapojit jako řádný člen této organizace.“

Výročního zasedání se dále zúčastnila historička Pavla Plachá, členka akademického výboru ENRS a radní ÚSTR Michal Klíma.

Respekt.cz / 19. 8.

Historik Jan Horník vydal v minulém roce publikaci Západ musí být zničen. Putin naplňuje Duginovy mesianistické vize, která se zabývá tzv. čtvrtou politickou teorií ruského myslitele Alexandra Dugina, jenž prosazuje myšlenku obnovy euroasijského impéria. A alespoň podle dění ve světě to vypadá, že mu Putin naslouchá ... S historikem Ústavu pro studium totalitních režimů na toto téma hovořil v podcastovém pořadu Čtení s Respektem redaktor Štěpán Sedláček. [více zde](#)

iDnes.cz / 19. 8.

V článku Odškodnění, které má 25 let zpoždění redaktora Tomáše Lánského o odškodnění obětí komunistické akce Asanace, které bude ministerstvo vnitra vyplácet od září letošního roku, byli citováni také historikové ÚSTR Libor Svoboda a Petr Blažek. Shodli se, že jde o krok správný, avšak přicházející s velikým zpožděním a že vzhledem k tomu, že akce Asanace skončila před 40 lety, je většina lidí, kterých se nárok týká, už po smrti. „Je to hezké gesto, ale bohužel řeší věci, které měly být už nejméně 25 let vyřešeny,“ uvedl Svoboda. [více zde](#)

ČT1 / 29. 7.

Toto léto jsme si připomněli již 75 let od Akce Ř, násilné akce komunistického režimu vůči ženským řeholím v Československu. V reportáži České televize o tématu, představeném na příběhu pamětnice z řádu Boromeje, hovořila historička ÚSTR Markéta Doležalová. [více zde](#)

Seznamzpravy.cz / 28. 7.

Rakouský nacist Johann Rixinger patřil k mnoha gestapákům, kteří měli krev na rukou. V roce 1942 si vyhlídl dům po vystěhovaných židovských obyvatelích v městečku Hinterbrühl kousek od Vídně, který pak koupil za symbolickou cenu. Ačkoli byl po válce odsouzen k několikaletému žaláři a rovněž k propadnutí veškerého majetku, realita byla nakonec jiná. Jak zjistili historici Jan Vajskebr a Jan Zumr z ÚSTR a autoři obsáhlé publikace Gestapo, rodina válečného zločince Rixingera žije v arizované vile dodnes. [více zde](#)

TV Nova / 9. 7.

Zpráva o schválení záměru exhumovat první tři oběti protikomunistického odboje z hromadných hrobů Ďáblického hřbitova se dostala i do hlavní relace TV Nova. „*Mám z toho dobrý pocit, udělali jsme první krok ke splacení dluhu, který vůči hrdinům a obětem naše společnost má,*“ uvedl premiér Petr Fiala. V reportáži vystoupil také historik ÚSTR Petr Blažek, jeden z členů komise, která vládě předložila záměr exhumace letos na podzim provést. [více zde](#)

Reflex.cz / 8. 8.

Ve volbách do sněmovny by mohl podle některých průzkumů uspět komunistický blok Stačilo!, doplněný skupinou antisystémových radikálů a dezinformátorů. Svými výstřelky soupeří s SPD o nejhlubší dno politické scény. Čtyřka na jihomoravské kandidátce Petra Rédová zveřejnila slogan „*Zapalme v sobě Palacha – ne bolestí, ale pravdou. Ne ohněm, ale láskou. Ne obětí, ale činem. Volme proti lži!*“, což vyvolalo silnou odezvu. „*Nikdo nikomu nezakazuje inspirovat se Palachem, ale chce to jistou míru sebereflexe. Pokud někdo kandiduje za hnutí, které vychází z ideologie, proti níž Palach protestoval, je to nevkusné,*“ reagoval ředitel ÚSTR Ladislav Kudrna. [více zde](#)

Připravilo: Oddělení komunikace ÚSTR

Odpovědný redaktor: Martin Vacek

Grafika a zlom: Anna Vašičková

Autoři fotografií: Karel Cudlín, Kancelář prezidenta republiky
/ Tomáš Fongus, Júlia Holaňová, Radovan Kazda, Památník
Terezín, Jakub Šafránek, Stanislav Škoda a Eva Vybíralová

www.ustrcr.cz

Adresa: Ústav pro studium totalitních režimů
Palác Archa – Na Poříčí 1047/26, 110 00 Praha